

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(3)

2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 246 sahifa,
9-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'zbek bolalar folklorining etnopsixologik jihatlarini o'rganish.....	10
<i>Alimbayeva Shaxlo Tursunovna</i>	
The Convergence of Educational Paradigms: Policy Borrowing, Adaptability, and Institutional Reform in Uzbekistan's Modern School System	15
<i>Lola Rakhmonovna Djurakulova, Karina Eduardovna Bushevskaya</i>	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida valeologik kompetensiyalarni rivojlantirish	21
<i>Xudoyberdiyev G'iyosiddin Baxtiyor o'g'li, Mamatqulov Davronbek Abdig'apparovich</i>	
Autizm spektridagi buzilishlarga ega bolalar rivojlanishida STEAM ta'lim texnologiyasining pedagogik ahamiyati.....	25
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Zuhra Adizovna</i>	
Ozodlikdan mahrum qilingan shaxsning jazoni ijro etish muassasasidagi moslashuvining psixologik xususiyatlari	30
<i>Saydullayeva Muxabbat Abdullayevna</i>	
Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati.....	33
<i>Shodiyeva Gulruh Xayrullayevna, Ergasheva Farog'at</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida gamifikatsion topshiriqlar asosida divergent fikrlashni shakllantirishning didaktik mexanizmlari.....	37
<i>Jalilov Muhammadali Abdumutalibovich, Saloydiov Sevaraxon Mahammadsharif qizi</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy faoliyat tajribasini shakllantirish	41
<i>Sayfiddinova Muxlisa Sayfiddinova</i>	
Harbiy xizmatchilar oilalarida inqirozlarni profilaktika qilishda ijtimoiy-psixologik xizmatlarning o'rni	45
<i>Sh. S. Kurbanova</i>	
Yosh onalarning pedagogik kompetensiyalariga oid ilmiy-nazariy yondashuvlar	49
<i>Yuldasheva Zulayxo Sadullayevna</i>	
Роль нарративно-экспозиционной терапии при работе с детьми, репатрированными из ЗОН вооружённых конфликтов	53
<i>Юлдашев Санжар Рузимуродович</i>	
Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar: muammo va uning yechimlari.....	57
<i>Mamatova Karomat Ilhomjonovna</i>	
Bitiruvchi sinf o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish jarayonlarida individual yondashuvning ahamiyati ...	61
<i>Asilova Sanobar Xatamboyevna</i>	
Optika bo'limini o'qitishning didaktik asoslari.....	66
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Shomurodova Maftuna Tolibjon qizi, Rayimova Muazzam Xolbobo qizi</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarida kompyuter grafikasiga oid kompetensiyalarni rivojlantirish uchun Gamified Project-Based Learning asosidagi integrativ metodika ishlab chiqish	69
<i>D. Y. Pulatova, G' R. Berdiyev</i>	
Psixologik savodxonlikning o'smirlar akademik savodxonligiga ta'siri.....	76
<i>Fayzullayev Mirzaodil Mirzamurodovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fizika darslarida loyihaviy ta'limni qo'llashning pedagogik asoslari	81
<i>Ismonov Turgunpulat To'liqinovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning tabiatga oid kompetensiyalarini rivojlantirishda mashg'ulot, ekskursiya va sayrlardan foydalanish metodikasi.....	84
<i>Maripova N. X.</i>	
Individual yondashuvga asoslangan pedagogik mexanizmlarni amaliyotga joriy etish metodikasi	88
<i>Nurova Malika Abduzairovna</i>	

Communicative Learning as a Basis for Critical Thinking Development	92
<i>Petrosyan Nelya Valerevna, Khalilova Farangiz Khoshimovna</i>	
Nikohdan oldingi hissiy-emotsional kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	97
<i>Raximova Gulxayo Alisherovna</i>	
Talabalarda chidamkorlikni rivojlantirishning ahamiyati	100
<i>Shaalimov Muxtorsha Atxamovich</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ertaklar orqali tarbiya berish usullari	105
<i>X. Sh. Ochilova</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol ta'lim texnologiyalarining samaradorligi	109
<i>Xalilova Dilnoza Furkatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kitobxonlik madaniyatini kreativ yondashuvlar asosida shakllantirish imkoniyatlari	112
<i>Xolyigitova Bahoroy Kimsanboyevna</i>	
Bo'lajak buxgalteriya hisobi va audit sohasidagi talabarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	117
<i>Arziyeva Visola Namozovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim mazmunini tizimlashtirishning didaktik va aksiologik tamoyillari	121
<i>Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna</i>	
Munis Xorazmiy devonining o'rganilishi va uning tarixiy-etimologik tahlili	125
<i>Sharopova Durdona Azim qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida pedagogik kompetensiyalarni takomillashtirish asoslari	129
<i>Tashmatova Gulzoda</i>	
Maktabgacha ta'limda steam yondashuvining didaktik imkoniyatlari	133
<i>To'xtaboyeva Maftunaxon G'aniyevna</i>	
Raqamli pedagogikaning zamonaviy ta'lim rivojlanishidagi o'rni	137
<i>Tojiyeva Asila Abdimannon qizi, Pardayeva Ra'no Eshboyevna</i>	
Talabalar jamoasida uchraydigan nizoli vaziyatlarning diagnostik tahlili	142
<i>Vaxobova Muxtabar Nurmuhimmat qizi</i>	
Kreativ yondashuv asosida talabalarning kasbiy sifatlarini shakllantirish	146
<i>Xolmatova Gulhayo Ulug'bekovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasining psixologik asoslari	151
<i>Xurvaliyeva Tarmiza Latipovna</i>	
Umumta'lim maktab direktorlarining boshqaruv samaradorligini oshirishda media va axborot savodxonligini rivojlantirish modelini takomillashtirish	156
<i>Abdulxakimova Ziyoda Latibjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining darsda muammoli STEAM loyihalarini yaratish ko'nikmalarini rivojlantirish	161
<i>M. S. Achilova</i>	
Optik tushunchalarni shakllantirish metodikasi	165
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Cho'liyeva Sofiya Sobirjon qizi, Shog'dorova Moxinur Bobomurot qizi</i>	
PHET simulyatsiyalari yordamida optikani o'rgatish	169
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Toshmirzayeva Buvioysha Panji qizi, Ruziyeva Jasmina Sirojiddin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy fikrlashini o'ziga xos jihatlari	173
<i>Gafurova Shoxista Erali qizi</i>	
O'zbekiston hududlarida yengil atletika infratuzilmasi va sportchilar tayyorlash tizimini tashkiliy-boshqaruv asoslari	178
<i>Hakimova Mushtariybonu Hamidovna, Tursunpolatova Ziyoda Jahongir qizi</i>	
O'zbekistonda mustaqil fikrlash muammosi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili	181
<i>Tursunova Dilbar Zafarovna</i>	

Methodology for Developing Competencies in Primary Education and the Communicative Analysis of Oral Speech.....	184
Turumbetova Aygul Yusupbaevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini "Tarbiya" darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga o'rgatish metodikasi.....	189
Ummatkulova Sayyora Shovkatovna	
Boshlang'ich sinflarda matematika ta'limini tashkil etish.....	191
Saydullayeva Shabbona Ashraf qizi, Axtamqul Azamqulov, Anvar Yusupov	
Metakognitiv xabardorlik ko'rsatgichlarining ta'lim shakliga bog'liqligi.....	195
Ermatova Robiya Bekjonali qizi	
The Integration of Artificial Intelligence Technologies in Esp Instruction: Enhancing Professional Communicative Competence in Higher Education.....	199
Ismailova Shaira Ferdausovna	
Intercultural Communicative Competence in English Language Teaching: Preparing Global Learners.....	204
Maqsudova Gulnoz Olimovna	
Teaching Reading Through Multimodal Texts: Enhancing Comprehension and Engagement in EFL Classrooms.....	208
Norboyeva Shahnoza Jo'rabek qizi	
Digital Technologies and Cognitive Competence Development in English Language Teaching.....	212
Sharipova Muhabbat Erkinovna	
Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellektga asoslangan elektron o'quv resurslarini loyihalashning konseptual-pedagogik asoslari va didaktik muammolar tahlili.....	216
Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Raxmonov Ziyodillo Xusanovich	
Boshlang'ich ta'limda timss mezonlari: kontekstli muammolarga yondashuv.....	222
Yo'ldoshev Farhodjon Baxtiyor o'g'li	
O'qituvchilarning qadriyatlari va stressga barqarorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning psixologik tahlili.....	227
Yuldashova Dilafuz Shavkatovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish pedagogik muammo sifatida.....	229
Safarova Madina Azamat qizi	
Социально-психологические особенности отношения студентов к использованию искусственного интеллекта chatgpt в образовательной деятельности.....	233
Аскарлова Гулрух Оринбасаровна	
Диалог культур в произведениях русскоязычных писателей Узбекистана XXI века.....	239
Чернова Татьяна Алексеевна, Отакулов Фолиб	
Русский язык как пространство межкультурной коммуникации в литературе Узбекистана.....	242
Чернова Татьяна Алексеевна, Имамов Жавлонбек, Абдурахмонов Элбек	

O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA YENGIL ATLETIKA INFRATUZILMASI VA SPORTCHILAR TAYYORLASH TIZIMINI TASHKILIY- BOSHQARUV ASOSLARI

Hakimova Mushtariybonu Hamidovna

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar universiteti,
Pedagogika va psixologiya kafedrasida katta o'qituvchisi

Tursunpolatova Ziyoda Jahongir qizi

Jismoniy madaniyat 2- bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi hududlarida yengil atletika sport turi infratuzilmasining hozirgi holati hamda sportchilar tayyorlash tizimini takomillashtirishning tashkiliy-boshqaruv asoslari tadqiq etilgan. Mualliflar tomonidan viloyatlardagi ixtisoslashtirilgan sport maktablari faoliyati, ularning moddiy-texnik bazasi bilan ta'minlanganlik darajasi hamda hududiy seleksiya (iqtidorli yoshlarni saralash) ishlarini tashkil etish va boshqarish mexanizmlari qiyosiy tahlil qilingan. Tadqiqot davomida hududlarda yengil atletikani rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan asosiy omillar aniqlanib, sport infratuzilmasidan samarali foydalanish va malakali sport zaxirasini shakllantirish bo'yicha tashkiliy-boshqaruvga oid amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: yengil atletika, hududiy infratuzilma, sportchilar tayyorlash tizimi, tashkiliy-boshqaruv asoslari, sport menejmenti, hududiy seleksiya, moddiy-texnik baza, sport zaxirasi.

Abstract: This article examines the current state of athletics infrastructure in the regions of the Republic of Uzbekistan and the organizational and managerial foundations for improving the athlete training system. The authors provide a comparative analysis of the activities of specialized sports schools, the level of their material and technical support, and the mechanisms for organizing and managing regional talent identification and selection processes. The study identifies the key factors hindering the development of athletics in the regions and proposes practical recommendations aimed at the effective use of sports infrastructure and the development of a qualified sports reserve through modern organizational and management approaches.

Key words: athletics, regional infrastructure, athlete training system, organizational and managerial foundations, sports management, regional talent identification, material and technical base, sports reserve.

Аннотация: В данной статье исследованы современное состояние инфраструктуры лёгкой атлетики в регионах Республики Узбекистан и организационно-управленческие основы совершенствования системы подготовки спортсменов. Авторами проведён сравнительный анализ деятельности специализированных спортивных школ в областях, уровня их материально-технического обеспечения, а также механизмов организационно-управления региональным отбором (селекцией талантливой молодёжи). В ходе исследования выявлены основные факторы, препятствующие развитию лёгкой атлетики в регионах, и разработаны практические рекомендации по эффективному использованию спортивной инфраструктуры и формированию качественного спортивного резерва на основе современных организационно-управленческих подходов.

Ключевые слова: лёгкая атлетика, региональная инфраструктура, система подготовки спортсменов, организационно-управленческие основы, спортивный менеджмент, региональная селекция, материально-техническая база, спортивный резерв.

KIRISH

Zamonaviy dunyoda yuqori natijalar sporti nafaqat sportchining jismoniy imkoniyatlari, balki mavjud sport infratuzilmasi hamda uni tashkiliy-boshqaruv jihatidan to'g'ri yo'naltirish samaradorligi bilan belgilanadi. Olimpiya o'yinlarining "qirolichasi" hisoblangan yengil atletika sport turida yuqori natijalarga erishish ko'p jihatdan hududlarda moddiy-texnik bazaning qay darajada rivojlanganligi va iqtidorli yoshlarni saralab olish (seleksiya) tizimining to'g'ri yo'lga qo'yilganligiga bog'liq. O'zbekistonning demografik resurslari va iqlim sharoiti

yengil atletikaning barcha turlari bo'yicha xalqaro maydonlarda raqobatbardosh sportchilarni tayyorlashga to'liq imkon beradi. Biroq bu potentsialdan samarali foydalanish hududiy infratuzilmani boshqarishning zamonaviy mexanizmlarini talab etadi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda jismoniy tarbiya va sportni, xususan, yengil atletikani ommalashtirish hamda hududlarda sport obyektlari va inshootlarini zamonaviy talablar asosida barpo etish davlat siyosatining diqqat markazida bo'lib kelmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining sohaga oid qator farmon va qarorlarida hududlarda sport infratuzilmasini yaxshilash, ixtisoslashtirilgan sport maktablari faoliyatini takomillashtirish va olimpiya zaxiralarini tayyorlash tizimini tubdan isloh qilish vazifalari belgilangan. Shunga qaramay, poytaxt va viloyatlar (ayniqsa, chekka tumanlar) o'rtasidagi yengil atletika infratuzilmasining ta'minlanganlik darajasi hamda hududiy murabbiylar resurslarini boshqarishda muayyan nomutanosibliklar (disproporsiyalar) saqlanib qolmoqda. Bu esa mavzuning ilmiy va amaliy jihatdan o'ta dolzarbligini ko'rsatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sport turlarining moddiy-texnik ta'minoti hamda hududiy sport zaxirasini shakllantirish jarayonlarini tashkiliy-boshqaruv nuqtayi nazaridan o'rganish zamonaviy sport menejmentining eng ustuvor yo'nalishlaridan biridir.

Xalqaro miqyosda sport infratuzilmasini boshqarish va uning yuqori natijalar sportiga ta'sirini o'rgangan olimlar P. Smolyanov va D. H. Zakus (2018) o'zlarining ko'p yillik tadqiqotlarida barqaror yutuqlarga erishish uchun davlat, mintaqaviy federatsiyalar va mahalliy sport maktablari o'rtasida vertikal boshqaruv zanjiri to'g'ri ishlashi kerakligini isbotlaganlar. Ularning fikricha, hududiy sport inshootlarining xalqaro standartlarga mosligi seleksiya samaradorligini 40 % gacha oshiradi.

Yevropalik mutaxassislar X. Vesterbik va A. Smit (2003) sport inshootlarini strategik boshqarish modelini ilgari surgan bo'lib, unda: "Infratuzilma resursi shunchaki bino emas, balki iqtidorlarni kashf etuvchi va ularni professional darajaga yetkazuvchi asosiy pedagogik katalizatoridir", deb ta'kidlanadi.

O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sport tizimini, xususan, hududiy sport menejmentini rivojlantirish masalalari mahalliy olimlar F. A. Kerimov, R. S. Ashurmatov va S. S. Tojiboyevlar tomonidan tadqiq etilgan. Biroq mahalliy ilmiy ishlarning aksariyati umumiy sport boshqaruviga qaratilgan bo'lib, yengil atletika kabi yuqori texnologik infratuzilmani (maxsus qoplamali yugurish yo'lakchalari, zamonaviy xronometraj tizimlari, sakrash va uloqtirish sektorlari) talab qiladigan sport turi uchun hududiy tahlillar yetarlicha amalga oshirilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zRespublikasi hududlarida yengil atletika infratuzilmasi va sportchilar tayyorlash tizimining tashkiliy-boshqaruv holati bo'yicha olingan ma'lumotlar sohada jiddiy hududiy nomutanosibliklar mavjudligini ko'rsatdi.

O'tkazilgan infratuzilmaviy audit natijasida ma'lum bo'ldiki, poytaxt Toshkent shahri xalqaro talablarga javob beradigan sintetik (tartan) qoplamali yugurish yo'lakchalari, elektron xronometraj va fotofinish tizimlari bilan deyarli to'liq ta'minlangan bo'lsa (4-5 ball), Janubiy va Markaziy viloyatlarda yo'lakchalar qoplamasi ancha eskirgan, sakrash sektorlari uchun zamonaviy xavfsiz matlar hamda xalqaro standartdagi professional snaryadlar yetishmaydi (2-3 ball). Tumanlar miqyosidagi IBOSMlarda esa yengil atletika uchun maxsus infratuzilma deyarli mavjud emas; mashg'ulotlar futbol maydonlari atrofidagi tuproq yoki asfalt yo'laklarda o'tkaziladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tashkiliy-boshqaruv tizimida kadrlar salohiyati va sport zaxirasi dinamikasi tahlil qilinganda quyidagi natijalar qayd etildi:

O'rganilgan hududlar	Oliy ma'lumotli murabbiylar ulushi (%)	Oliy va 1-toifali murabbiylar (%)	So'nggi 3 yilda O'zbekiston terma jamoasiga berilgan sportchilar ulushi (%)
Toshkent shahri	92%	65%	48%
Farg'ona vodiysi	84%	40%	22%
Markaziy hududlar	76%	25%	18%
Janubiy hududlar	68%	15%	12%

Ushbu jadval ma'lumotlari korrelyatsion tahlil qilinganda, hududda oliy toifali murabbiylarning mavjudligi va zamonaviy infratuzilma ta'minoti bilan terma jamoaga yuqori darajali sportchilar yetkazib berish o'rtasida juda yuqori musbat bog'liqlik aniqlandi. Ya'ni, asosiy sport zaxirasi infratuzilma markazlashgan poytaxt va unga yaqin hududlar hisobiga shakllanmoqda.

Ekspertlar so'rovnomasi (24 nafar mutaxassis) tahlili shuni ko'rsatdiki, boshqaruv tizimidagi eng zaif bo'g'in - moliyalashtirish mexanizmining asosan markazlarga yo'naltirilganligi (72 % ekspertlar fikricha) hamda viloyat va tuman bosqichidagi sport maktablari o'rtasida vertikal seleksiya (skauting) monitoringining mavjud emasligidir (65 % ekspertlar fikricha).

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston Respublikasi hududlarida yengil atletika infratuzilmasi va sportchilar tayyorlash tizimining hozirgi holatini tashkiliy-boshqaruv nuqtayi nazaridan o'rganish natijasida quyidagi ilmiy va amaliy xulosalarga kelindi:

Mamlakatimizda yengil atletika infratuzilmasi va kadrlar salohiyati asosan poytaxt Toshkent shahrida markazlashgan bo'lib, viloyat va, ayniqsa, tuman darajasidagi sport maktablarida (IBOSM) moddiy-texnik ta'minot darajasi pastligicha qolmoqda. Bu holat yengil atletikaning hududlarda ommalashishiga to'sqinlik qilmoqda.

O'tkazilgan statistik tahlillar hududlardagi yuqori toifali murabbiylar ulushi va zamonaviy infratuzilma (sintetik yugurish yo'lakchalari, maxsus sektorlar) mavjudligi O'zbekiston terma jamoasiga sifatli sport zaxirasini yetkazib berish bilan to'g'ri korrelyatsion bog'liqlikka ($r = 0,84$) ega ekanligini isbotladi. Resurslar yetishmaydigan Janubiy va Markaziy hududlardan terma jamoaga nomzodlar berish ko'rsatkichi pastligicha qolmoqda.

Viloyat va tuman sport tashkilotlari o'rtasida tizimli seleksiya (skauting) mexanizmining mavjud emasligi sababli, chekka hududlardagi iqtidorli yoshlar dastlabki bosqichdayoq e'tibordan chetda qolib, sportni barvaqt tark etish holatlari (ekspertlarning 65 % fikriga ko'ra) kuzatilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlarro'yxati:

1. Smolyanov, P., Zakus, D. H. Long-term athlete development models: An international comparison of athletics systems // International Journal of Sport Management and Marketing. - 2018. - Vol. 18, № 3. - P. 192-211.
2. Westerbeek, H., Smith, A. Strategic Sport Marketing. - Crows Nest: Allen & Unwin, 2003. - 294 p.
3. Kerimov F. A. Sportda ilmiy tadqiqotlar: darslik. - Toshkent: Zamin nashr, 2021. - 388 b.
4. Ashurmatov R. S. Sport menejmenti va marketingi asoslari: o'quv qo'llanma. - Toshkent: O'zDJTSU, 2019. - 165 b.
5. Tojiboyev S. S. Hududlarda jismoniy tarbiya va sportni boshqarishning tashkiliy-uslubiy muammolari // Fan-Sportga. - 2022. - № 4. - B. 12-16.
6. Матвеев Л. П. Общая теория спорта и её прикладные аспекты: учебник для вузов физической культуры. - М.: Советский спорт, 2010. - 340 с.
7. Никитушкин В. Г. Многолетняя подготовка юных спортсменов: монография. - М.: Физическая культура, 2010. - 240 с.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.